

בבא בתרא נז

שווערד

1. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף נז עמוד א

מתני' אלו דברים שאין להם חזקה. כולה מתני' בחזקת שלש שנים שלא כדברי הרמב"ם, ובודאי דהכא משתמש בשל חבירו דין הוא שיהא צריך שלש שנים דהא חסרון קרקע הוא ואינו דומה לנוזקין שאמרו הגאונים דראה ושתק הוא חזקה, ובגמ' אוקימנא למתני' דבחצר השותפים עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי, והרמב"ם מפרש דבאינשי דעלמא אפילו בדברים שבסופא דמתני' אין להם חזקה שאילו היתה להם חזקה אין לך אדם שמשאיל לחבירו מקום בחצרו להעמיד שם בהמתו וכן כתב הרב אבן מיגאש, וזו הטענה הוצרכו לה מפני שהם סוברים דחזקה דמתני' לאלתר, והיא טענה רעועה אפילו לשיטתם שאם לא ירצה לא ישאיל ולא ישכיר לעולם אלא בעדים ובשטר, וכ"ש לדין דפירשנו דחזקתן שלש שנים מיום ליום כבתים...

2. ביאור הגר"א חושן משפט סימן קנה:ח

(ליקוט) בכל אלו כו'. כ"ה שיטת הרמב"ם בספיקא אבל הרא"ש כאן חולק וכ' דא"צ להרחיק מספיקא וע"ל סי"ח בהג"ה וכה"ג פליגי באבידה בספק איבעיא וטעמו של הרמב"ם כיון דמן התורה נזקין אסור אזלי' לחומרא משא"כ להרחיק אח"כ כמ"ש בספק בכור המע"ה וכן באבידה אבל הרא"ש סובר אע"ג שהוא דאורייתא כיון דמילי דממונא אזלי' לקולא כמ"ש בס"פ הזרוע וש"מ וע' ר"נ בנדרים ז' א' ד"ה ולענין כו' אבל הרמב"ם סובר דוקא להוציא מחזקתו כגון שכבר עשה וכמש"ש בחולין פרה בחזקת כו' קמה כו' וכן בפ"ק דיומא במ"ר ומ"ע המע"ה וכן בספק בכור המע"ה וכן כאן שבא להזיקו (ע"כ):

3. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף נז/א

(רנח) איכא דקפדי ואיכא דלא קפדי, גבי ממונא לקולא וכו'. ופירש רשב"ם דמותר מסתמא להעמיד שם בהמותיו, ולא חיישינן שמא הוא מאיכא דקפדי והוי שואל שלא מדעת, והנה בכל ספק ממונא, דקולא למוחזק ולא אסרינן ליה מטעם ספק איסורא דגזל, היינו משום דאיסור גזל הוא בתולדה מדיני ממונא, וכיון דבדיני ממונא שייך להמוחזק ליכא איסור גזל, אבל הכא, לענין להשתמש לכתחילה שלא מדעת בעלים, הרי אין הספק בזכותי ממונא, אלא אם יש כאן איסור גזל או לא, והוא ספק איסור גרידא, ומ"מ אמרינן ספק ממונא לקולא, והיינו, דספק איסור גזל שאני מכל ספק איסור, דהכא מותר מספק להשתמש שלא מדעת בעלים, וצ"ע דהא מנא תיתי, ומה טעם ספק גזל קיל מכל ספיקא דאיסורא, ובפ"ק דב"מ דף ו', פרשי אינשי מספק שבועה, ולא פרשי מספק ממונא, ופריך מאי שנא, ומאי פריך, דהא שנא ושנא, דספק איסור שבועה הוא ככל האיסורין, דאזלינן בספיקא לחומרא, אבל באיסור גזל ספיקו לקולא, וצ"ע:

4. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף נז/א

(רנט) אי דאיכא דרכא אחרייתא רשע הוא אפילו עוצם עיניו עיין מה שהקשה בס' חפץ חיים כלל ו' בבמ"ח ס"ק י"ד:

5. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נו

בענין איסור הסתכלות בנשים מגולות ממקומות שדרכן לכסות אם יש בזה חומר לאוין דג"ע ובאם צריך לילך במקומות שהנשים נמצאות כן ב' מנחם אב תש"כ. מע"כ ידידי הנכבד מו"ה ר' יעקב גרשון בורשטין שליט"א.

הנה בדבר שאסור לילך במקומות שהנשים יושבות והולכות מגולות בשרן ממקומות שצריכין להיות מכוסות כמו אצל חוף הים ולרחוץ עמהם בימים ובנהרות אם הוא בדין יהרג ואל יעבור... ועוד שהסתכלות שיהיה שייך לאיסור ג"ע הוא רק כעובדא דהתם שהאשה באה או שהובאה לזה שיסתכל בערמומיתה אבל מה שהוא הולך למקום שנשים נמצאות מגולות בבשרן אין זה שייך לג"ע אלא שהוא איסור אחר דמביא לידי הרהור ועובר על ונשמרת מכל דבר שהוא איסור הרהור שיש לחוש שיבא מזה להוצאת זרע לבטלה וגם לפעמים בא תיכף להוצאת זרע. והטעם דבקרא שילפינן משם איסור לשאר דברים לבד ביאה להרמב"ם שהוא מדאורייתא נאמר לא תקרבו שהוא לאו על נגיעה דרך תאוה בקירוב בשר כדכתב הרמב"ם בר"פ כ"א מא"י"ב כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה אבל הסתכלות ליכא בלאו זה אלא הוא איסור אחר דנקט הרמב"ם בה"ב וליכא ע"ז מלקות אלא מכת מרדות, ואף שלא הזכיר טעם האיסור בכאן הזכיר זה שם בהכ"א באיסור להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה ובאיסור להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה שהוא שלא יבא לידי הרהור, והוא כדכתבתי שאיסור הסתכלות אף כשהיא מגולה ממקום שדרך לכסותן כמו בעומדות על הכביסה הוא משום שלא יבא לידי הרהור, וא"כ אין בזה שייכות לאיסורים דג"ע...

וגדולה מזה מצינו בב"ב דף נ"ז שאמר ר"ח בר אבא על קרא דעוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה ומקשה ה"ד אי דאיכא דרכא אחרייתא רשע הוא פרשב"ם ואע"פ שעוצם עיניו שלא הי"ל לקרב אלא להרחיק מן העבירה, אי דליכא דרכא אחרייתא אנוס הוא פרשב"ם אנוס הוא אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו עיי"ש ולכאורה נהי דליכא דרכא אחרייתא אינו אנוס דהרי אפשר לו שלא לילך כלל לשם ואף שצריך לילך לשם לפרנסתו ולעבודתו ולשאר צרכיו מה בכך הא אנוס ממונא אינו אנוס לדחות איסורין. ולכן צריך לומר דכיון דהאיסור הוא רק משום חשש שיבוא לידי הרהור רשאי לסמוך על עצמו שישית דעתו מהו ולא יהרהר מחמת שיסתכל בהו כשיש לו צורך ללכת שם לצרכי פרנסתו וכדומה ואינו מחוייב לחשוש ע"ז ביותר ולהפסיד ממונו ולמנוע משאר צרכיו, ורק כשאין לו צורך לעבור כאן כגון באיכא דרכא אחרייתא וה"ה כשאין לו צורך לילך שם הדולך רק לטייל שאף בליכא דרכא אחרייתא הוא אסור לסמוך על עצמו שישית דעתו דהא זהו האיסור ונשמרת שלא יסמוך על עצמו לומר שלא יהרהר אבל במקום צורך רשאי לסמוך שלא יהרהר. ומכיון שרשאי לילך ולא לחוש להרהור דבל"ז היה אסור לילך אף להעצים עיניו שיש עדיין לחוש להרהור א"כ אין לו להעצים עיניו דהרי אנוס הוא להסתכל דרך הליכתו ואנוס זה הא סגי שיפטריה רחמנא מאיסור לסמוך על עצמו דסובר דלענין הרהור אין חלוק בין עוצם עיניו ללא

עצם כיון שיודע שהו מגולות במקום המכוסה ובשביל זה עצם עיניו ומתריך דאפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה כשאפשר לו מדרך חסידות כדפרשב"ם, והטעם אולי בשביל זה יהיה טרוד שלא להרהר וגם אולי הראיה ממש יגרום גם להסתכל ביותר. עכ"פ חזינן שאף בשביל הפסד ממון ושאר צרכים שצריך לעשות רשאי לילך למקום שמגולות השוק והזרועות שהם מקומות שדרכן לכסות אף שיהיה מוכרח להסתכל, ואף כשלא יוכל לעצום עיניו אף לבעלי נפש, וכשיכול לעצום עיניו מדינא אינו מחוייב כיון שהוא דבר קשה לפניו ורק ממדת חסידות יש לו למינס נפשו ולעצום עיניו.

והנה מדסתם בגמ' משמע יותר שאף שלא בטוח שלא יבוא להרהר נמי מותר לילך בליכא דרכא אחריתא לעשות צורך פרנסתו ושאר צרכיו, מטעם שאיסור הרהור אינו מצד עצמו אלא כדי שלא יבוא לידי טומאה בלילה שלא ברור הדבר שיבוא לידי טומאה אלא שיש לו לחוש לזה לכן לא מחוייב למנוע מצרכיו ולהפסיד פרנסתו בשביל הספק. אבל לא מסתבר להקל כ"כ דכיון שהקרא אסר להרהר מצד ספק זה הרי נמצא שהרהור הוא כבר איסור בעצם וממילא כיון שיודע שא"א לו בלא הרהור איך יהיה מותר לו לעבור על איסור שבתורה בשביל פרנסתו וצורכו בלא פ"נ, אך אולי כיון שבקרא נאמר הטעם דשמירה משום שיבוא מזה לדבר רע הוא כנאמר שאינו איסור ברור ולכן צ"ע לדינא במי שלא בטוח שלא יבא להרהר. אבל במי שסובר שיותר נוטה שלא יבוא בזה לידי הרהור מותר לילך לפרנסתו ולשאר צרכיו בליכא דרכא אחריתא במקום שיושבות הנשים מגולות בשרן שדרכן לכסות. וכן אם צריך לרפואה להיות אצל הים נמי אם סובר שלא יבוא לידי הרהור מותר להיות שם אם אינו מוצא מקום ושעות שאין שם נשים ואם אינו בטוח צ"ע לדינא. וברחובות שבעוה"ר הולכות פרוצות הרבה שהוא דבר שא"א לאסור, צריך להשתדל בכל האפשר שלא להסתכל והעיקר להסית דעתו מכל הרהור. ומסתבר שברחובות הוא דבר נקל להסית דעתו משום שטרוד בהליכתו שלא יזק ולא יזיק אבל בכל אופן א"א לאסור דבר שאין יכולין לעמוד בה.

6. שו"ת מהרש"ם חלק ב סימן ר

...וה"נ בזה הוא רק משום הרחק מן הכיעור ואף שמצינו בש"ס דב"ב (דף נ"ז ע"ב) ורשב"ם ד"ה רשע הוא דמשום הרחק מכיעור נקרא רשע היינו משום דהתם יוכל לבא עי"ז להסתכלות ועבירה גמורה

7. מהרש"א על בבא בתרא דף נז/ב

שלחן של ת"ח כיצד ב' שלישי גדיל כו'. אמר כמו שניכר הת"ח במלבושיו כך הוא ניכר גם במאכלו בנקיות ובהסתפקות דהיינו שאינו עורך כל השלחן רק ב' שלישים ממנו ועליו קערות שאינן מאוסין כמו הקדירות גם עלי ירק שמסתפק לו בזה משא"כ שלחן של ע"ה שהקדירות שהן מאוסין רבים מקיפין אותו והם המין כלי ראשון וקאמר דאינו דומה כלל לשלחן אלא דומה למדורה שהקדירות רותחין עליו ואמר כמו כן ניכר הת"ח במטתו שמקפיד על מאיסת אוכלין תחת המטה שרוח רעה שורה עליהן וק"ל:

8. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף נז/ב

ושליש גלאי ועליו קערות וירק וכו'. נראה לפרש דבימי הש"ס היו אוכלין כל אחד בקערה קטנה המיוחדת בפני עצמו והיו רגילין לערות התבשיל מן הקדירה אל תוך הקערות על השלחן כדאמר בפרק כל הבשר שהיו מסדרין התבשילין על השלחן לפיכך תלמיד חכם שאוכל בטהרה רק לקיום נפשו הטהורה משתדל שיהא שלחנו נקי וטהור בלי לכלוך לפי שהשלחן מכפר על האדם במקום מזבח ולהכי אינו פורס המפה על כל השלחן אלא מניח שלישי גלאי לסדר שם הקערות ולערות שם מן הקדירה אל תוך הקערות ואותו שלישי נהי דמתלכלך מכל מקום לאו בכל שלחן הוא כיון שאינו מכוסה שם אבל עם הארץ כיון שאין כוונתו אלא למלאות כריסו הרחבה אינו מקפיד אם השלחן מלוכלך ופורס מפה על כל השלחן ומעמיד הקדירה באמצע ומסבב אותה בקערות קטנות ומערה שם מן הקדירה אל הקערות ועל ידי כן השלחן כולו מלוכלך וזה דומה למדורה וקדירות מקיפות אותה שדרך לחתות גחלים מן המדורה אל תחת כל קדירה וקדירה. ונראה דלהכי גינה הכתוב שלחנות של רשעים ואמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום כלומר נהי דשלחן של תלמיד חכם נמי מתלכלך קצת מכל מקום אין בכך כלום כיון שמניח מקום פנוי שלישי ושם הוא מתלכלך ואין זה שייך לשלחנו שהרי אינו פורס מפה שם אבל שלחנות רשעים מלאים קיא צואה פי' שהן מלאים לכלוך כיון שאין מניחין מקום פנוי לסדר עליו התבשילין וזה שאמר בלי מקום שאין מניחין מקום פנוי אל הלכלוך:

9. ספר חתם סופר על מסכת בבא בתרא דף נז/ב

שולחן של ת"ח כיצד ב' שלישי גדיל. פי' עיקר שלחנו והנאתו בעה"ז הוא שלישי א' גלאי מה שנגלה ממנו להחזיק גופו ולהחיות עצמו לגמול חסד עם הדין אכסניא. אמנם ב' שלישי גדיל תורה ותפלה כדאי' פ' בני העיר דתרווי' נקרא גדיל יגדיל תורה ויאדיר והגדולות אשר עשה אלישע ברחמי עביד ע"ש והיינו ב' שלישי גדיל. משא"כ שולחן של עמי הארץ אוכל על מנת לאכול והיה כזה יום מחר והיינו קדירות מקיפות אותו ודומה למדורה להבעיר אש יצה"ר ולבעוט מתוך אכילה ושתייה ובטן מלאה וכו' רשב"ם שעכ"פ באמצעו יש קצת גדיל היינו ברה"מ על שולחנו. ואמר בשולחן של ת"ח שטבעתו שהשולחן תלוי בו מבפנים או מבחוץ היינו שפרנסתו מעצמו היינו מבפנים או מבחוץ והא בלית ליה ינוקא רק הוא בעצמו כן עשה הלל משתכר בטרעפיק ונדחק ביגיע כפו ולא פנה חוץ להזמין לו פרנסה והיינו בדלית ליה ינוקא. אך בדאית ליה ינוקא ורוצה לגדלם לתורה ועבודה א"א בזה אלא טבעתו מבחוץ. והא דאית (שמעו) [שמעא כשמעון אחי עזריה והא ביממא פי' שאותו הנותן נותנו בעין יפה ושמה שזכה לכן כדכתיב שמח זבולן בצאתך שזכית שיששכר באהליך אבל אי נותן בעין רע ות"ח שנהנה ממנו מתבייש כסומך על שולחן אחרים שהעולם חשך בעדו והיינו בליליא לא יקבע טבעתו בחוץ אלא יפשוט נבלה בשוק ולא יצטרך ללחום להם רע עין:

10. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף נז/ב

חלוק של תלמיד חכם כל שאין בשרו נראה מתחתיו. נ"ל בס"ד חלוק רמז ליראת שמים דמכונית בשם מלבוש, וכמו שאמר התנא בברייתא דאבות, ומלבושתו ענוה ויראה, ובשר האדם שהוא גוף האדם עומד תחתיו כח התאוה החמריית הגופניית, וצריך שתתגבר בו היראה שהיא החלוק, עד שלא יתראה וימצא בבשרו, שהוא גופו, כח התאוה העומד ושוכן תחתיו: